

Välja andnud Põllumajandusministeerium

Koostanud Ants Laansalu, Margus Palu, Mai Vöörmann

Toimetanud Hille Pungas (Maaleht)

Kujundanud Hele Hanson-Penu / Triip

Trükkinud AS Triip

ISBN 978-9985-9829-2-1 (trükis)

ISBN 978-9985-9829-3-8 (online)

Tallinn 2007

roheline trükis

Trükitud FSC sertifikaadiga paberile looduslike õlide ja vaikude baasil valmistatud värvidega ©Triip

HEA LUGEJA!

Sinu käes on põllumajandusministeeriumi tegevust kajastav väljaanne. Usume, et see üllatab neid, kes arvavad, et põllumajandusministeerium tegeleb põhiosas vaid põllumajandusliku tootmise korraldamisega. Tuleb kohe öelda, et sellega ei tegele ministeerium otseselt üldse.

Tegelikult ei kajasta ministeeriumi nimi juba pikka aega, eriti aga pärast Eesti ühinemist Euroopa Liiduga põllumajandusministeeriumi tegevuse haaret.

Kõige mahukam osa ministeeriumi tööst on seotud kolme põhivaldkonnaga. Esiteks toiduohutuse tagamine kogu toidutootmisahelas, et meie elanikud võiksid tarbida kontrollitud ja tänu sellele ohutut toitu. Siia alla kuuluvad ka need tegemised, mis on seotud loomatervise ja -kaitsega, loomade heaolu ning taimekaitsega, mahepõllumajandusega jne.

Teine oluline valdkond on põllumajandus, maaelu ja toiduainetööstus, nende arenguks vajalike poliitikate väljatöötamine ning elluviimise tagamine.

Kolmas suund on kalamajandus, kus meie eesmärk on tagada piiratud kalaressursi tingimustes Eesti kalanduse areng.

Kui siia lisada veel erametsanduse edendamine, põllumajandusteaduste ja -hariduse arendamine, põllumajandusmuuseumide kui kultuurikandjate säilitamine, siis ehk tajuvad lugejad põllumajandusministeeriumi tegevuse ulatust ja vastutuse suurust Eesti elu edendamisel.

Euroopa Liiduga liitumine muutis oluliselt meie töö ulatust – me saame ja peame nüüd kaasa rääkima erinevate valdkondade poliitikate kujundamisel Euroopas tagamaks niiviisi ühise jõuna Euroopa Liidu põllumajanduspoliitika areng.

See, kuivõrd arukalt ja edasiviivalt me seda teeme, mõjutab oluliselt Eesti maaelu lähi- ja kaugemate aastate arengut. Seega ka Eesti kui terviku arengut.

Põllumajandusministeerium

**Põllumajandusministeeriumi
valitsemisala visioon:**

Eestis on elujõuline konkurentsivõimelise põllu- ja kalamajandusega maapiirkond, mis tagab ohutu toidu ja tarbijate rahulolu.

Põllumajandusministeeriumi missioon:

Tagame konkurentsivõimelise põllumajandus- ja kalandussektori ning aitame kaasa maapiirkondade arengule.

Põllumajandusministeeriumi visioon:

Riiklikult ja rahvusvaheliselt tunnustatud administratsioon, kes suudab täita partnerite kaasabil püstitatud strateegilisi eesmärgi.

FAKTE EESTIST

Rahvaarv: 1 342 000*.

Pealinn: Tallinn, 396 000 elanikku*.
1/3 elanikest elab maal.

Territoorium: 45 227 km².

Metsa: 2,27 miljonit ha ehk pool territooriumist.

Põllumajandusmaad: 830 000 ha.

Sisemajanduse koguprodukt (SKP):
205 miljardit krooni**.
Põllumajanduse osa SKP-st: 2,4%.

* seisuga 1.01.2007

** 2006. aasta andmed

Rahvastiku tihedus: 30 elanikku 1 km²-l.

Eestile kuulub 1521 Läänemere saart.

Eestis on 1150 järve. Suurim järv on Peipsi – 3555 km².

Eestis on 5 rahvusparki ja 55 looduskaitseala.

Eesti on Soome järel sooderikkaimaid piirkondi Põhja-Euroopas, sood hõlmavad ligi veerandi maismaast.

Maavarad: põlevkivi, turvas ja fosforiit.

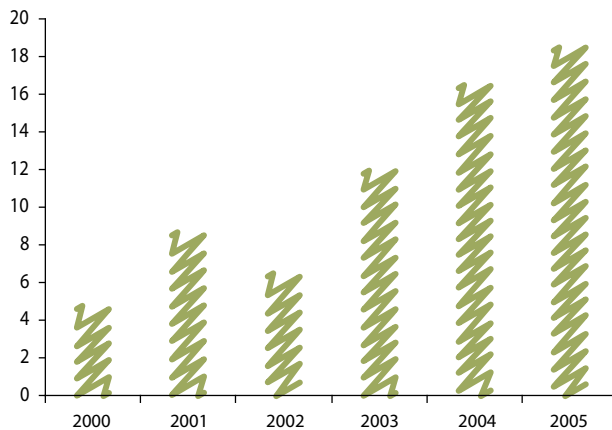
Kliima: aasta keskmine temperatuur on +5,9 °C.

Kõige soojem kuu on juuli, kui keskmine temperatuur on 16–17,5 °C.

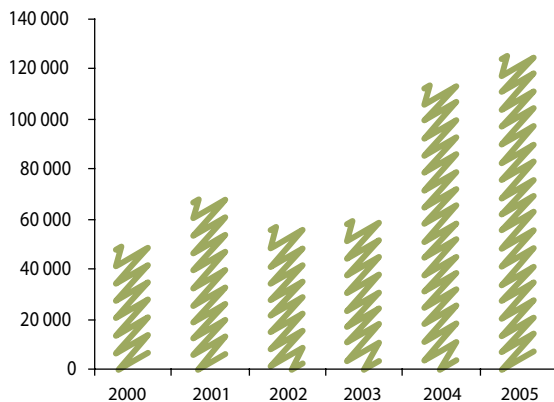
Sademeid on keskmiselt 600–720 mm aastas.

EESTI VÕITIS EUROOPA LIIDUGA LIITUMISEST

Investeeringud omakapitali suhtes % 2000.–2005. a

Lisandväärtus – palk ja ettevõtlustulu kroonides põllumajandustöötaja kohta aastatel 2000–2005

Ühinemine Euroopa Liidu majandusruumiga tähendas eelkõige loobumist kitsast põllumajanduskesksest vaatest ning üleminekut ühiskonna laiemaid huve arvestavaks ja teenivaks maapoliitikaks.

Liitumine tõi kaasa positiivseid muutusi nii uutele kui ka vanadele liikmesmaadele. Laienenud Euroopa Liit on võimas majandusjõud, sest tegemist on märkimisväärselt suure turuga (ca 480 miljonit elanikku), kus kehtivad tugevad sotsiaalse kaasatuse, toiduohutuse, keskkonna- ja loomade heaolu nõuded.

Tarbija huvid eelkõige

Liitumisest said kasu nii tarbijad kui ka ettevõtjad. Tarbijad võitsid kõige laiemas tähenduses – toidu tervislikkuse, kvaliteedi ja ohutuse, elukeskkonna paranemise ning mõnikord ka hinna arvel.

Ettevõtjatele pakkus Euroopa Liidu ühine põllumajanduspoliitika majanduslikku stabiilsust ning müügitulude õiglast jaotamist toidutootmise ahelas: tootja, töötleja ja kaubastaja vastavalt iga lüli panusele. Tänu sellele tõusid märkimisväärselt põllumajandussaaduste hinnad ning põllumeeste sissetulekud. Tarbijahinnad sealjuures oluliselt ei suurenenud.

Kuni liitumiseni oli konkurentsi raskuspunkt tootja ja töötleja vahelises lülis, mis liitumisjärgselt kandus tarbijale ning kaubastajale. Ettevõtjad teadvustasid, et konkurentsis püsima jäämiseks saab majandusliku suutlikkuse kõrval määravaks orienteerumine tarbija vajadustele – toodete kvaliteedile ja erisusele ning tootmise efektiivsusele.

Liitumiseelsed abiprogrammid, mis olid suunatud peamiselt tootmise vastavusse viimisele EL-is kehtivate toiduohutus- ja hügieeninõuetega, avaldasid ettevõtete majanduslikule arengule samuti soodsat mõju.

Liitumisjärgselt oli poliitikameetmete valikul põhiküsimus selles, kuidas kasutada otstarbekamalt toetusi, mis suurenesid liitumiseelse perioodiga võrreldes ligi kolm korda. Toetuste planeerimisel lähtuti põhimõttest, et majanduslik suutlikkus peab käima käsikäes säästva keskkonnakasutuse ja maaelu kvaliteedi parandamisega.

Põllumeeste sissetulekute kasv

Maaelu arengukava ja riikliku arengukava aastateks 2004–2006 meetmete rakendamise tulemusel suurenesid kolme aasta jooksul investeeringud põllumajanduse põhivarasse, võrreldes EL-iga liitumiseelse perioodiga, keskmiselt kolm korda.

Samuti on märkimisväärne, et põllumajanduslik tootmine toimub keskkonnasõbralike majandamismeetoditega suurel pindalal, mis moodustab ligi kaks kolmandikku põllumajandusmaast.

Majanduskeskkonna stabiilsuse ja toetuste arvel suurenesid oluliselt põllumajanduse sissetulekud, mis suunati peamiselt investeeringuteks tootmisharudesse, kus loodi rohkem lisandväärtust, samuti uute töökohtade loomiseks ja tootearenduseks.

Pärast liitumist peatus üheksa aastat järjest (aastatel 1994–2002) kestnud majandustulemuste langus. Neil aastatel vähenes lisandväärtus (palk ja ettevõtlustulu kokku) püsivhindades keskmiselt 5% aastas.

Liitumiseelse aastaga võrreldes suurenes juba EL-iga liitumise esimesel aastal põllumajanduse kogutoodangu väärtus kümnendiku ja sissetulekud viiendiku võrra. Majanduskasv jätkus ka järgnevatel aastatel. Vaatamata sellele, et sissetulekud ühe töötaja kohta kasvasid kolme aasta jooksul enam kui 2,5 korda, suudeti järgida majandusarengu peamist tingimust – töövõime kasv ületas palgakasvu poolteist korda.

Produktiivsuse kasv

Põllumajanduse produktiivsuse kasvu soodustas tootmise spetsialiseerumine. Teravilja- ja piimakarjakasvatuse on koondunud põhiliselt suurtesse põllumajandusettevõtetesse. Kaks kolmandikku teravilja kogutoodangust annavad sellised majandid, kus teravilja kasvupind on suurem kui 100 ha. Väiketaludes on teraviljakasvatuse praktiliselt lõpetatud. Katmikköögiviljandus on koondunud suuremate linnade läheduses peamiselt kolme-nelja suuremasse ettevõttesse.

Viimase viie aasta jooksul paigutasid põllumajandusettevõtted täiendavad sissetulekud põhiliselt enim tasuvasse tootmisharusse – piimakarjakasvatuse arengusse.

Pärast SAPARD-i toetuste avanemist alustati Eestis 2002. aastal uue põlvkonna suurlautade ehitamist. Viimaste kõrgem tehnoloogiline tase väljendub selles, et siin on inimeste töötingimused tunduvalt paremad ning ka loomade produktiivsus kõrgem kui vanades farmides.

Piimakarjakasvatuse oli, on ja jääb ka tulevikus põllumajandusettevõtete peamiseks sissetulekuallikaks. Piim moodustab 40% loomakasvatustoodangu väärtusest. Pärast taasiseisevumist on piima kogutoodang veiste arvu vähenemisest tingituna langenud, kuid lehmade produktiivsus on poolteist korda tõusnud.

Eestis peetakse suurtes, üle 300 kohaga lautades pool piimakarjast, kus lehmade piimaand on keskmiselt üle 7000 kg aastas. Keskmise väljalüps lehma kohta oli 2006. aastal 6225 kg.

Neli viiendikku piimalehmadest peetakse üle 100-pealistes ja pooled lehmad üle 300-pealistes karjades. Suurlautades on lehmade produktiivsus veerandi võrra kõrgem kui alla 100 kohaga lautades.

Viimase kümne aasta jooksul suurenes lehmade produktiivsus kolmandiku võrra, ületades 2006. aastal Euroopa Liidu keskmist taset kümnendiku võrra.

Tehnoloogiline areng

Tehnoloogilise arengu ja spetsialiseerumise tulemusel vähenes pärast Euroopa Liiduga liitumist põllumajanduslike majapidamiste arv keskmiselt veerandi ja väikeste majapidamiste (suurusega kuni 5 ha) arv kolmandiku võrra. Kaks kolmandiku kogu põllumajandusmaast on ettevõtete valduses, mis on suuremad kui 100 hektarit.

Taasiseseisvumisjärgsel perioodil vähenes kümne aasta jooksul tööhõive maapiirkondades kolmandiku võrra, olles madalseisus 2002. aastal. Pärast liitumist EL-iga hakkas tööhõive taas kasvama ning tööpuudus vähenes poole võrra.

Maaelu arengukava toetusmeetmete rakendamisega tekkisid võimalused luua põllumajandusest vabanenud tööjõule uusi töökohti alternatiivsetel tegevusaladel: maaturism, ravimtaimede kasvatamine, kala- ja seenekasvatus jms.

Sama moodi nagu arenenud riikides väheneb ka Eestis põllumajanduse suhteline osatähtsus riigi majanduses. 2006. aastal oli põllumajanduse osatähtsus sisemajanduse kogutoodangus 2,4% ning põllumajanduse tööhõive vähem kui 4% riigi tööhõivest.

ÜHISED REEGLID LIIKMESRIIKIDELE

Liitumisel Euroopa Liiduga võttis Eesti omaks ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP), mille põhieesmärgid sätestati juba Rooma lepingus 1957. aastal.

Ühise põllumajanduspoliitika väljatöötamise põhjused peituvad Teise maailmasõja järgses olukorras – põllumajandus oli soikunud ning elanikkonna varustamine toiduainetega ebapiisav.

ÜPP esimesel perioodil – 1950. aastate lõpus ja 1960. aastate alguses – oli põhieesmärk toiduainetööstuse edendamise. See aga tähendas eelkõige põllumajandussektori kiiret arengut, sest ainult nii sai tarbijaid stabiilselt varustada mõistlike hindadega toiduainetega.

ÜPP oli oma algsel kujul jõuline turuhinnatoetuse poliitika, mis teiselt poolt sisaldas imporditolle, interventsiooni-kokkuostu ja eksporditoetusi (nii hakkas arenema n-ö

tänane I samm). Selle poliitika tagajärg oli EL-is toodetud põllumajandussaaduste oluliselt kõrgem hind, võrreldes maailmaturuga, ja ületootmine.

Pidevalt muutuvad suunad

ÜPP on oma ajaloo vältel pidevalt muutunud. 1970. aastateks oli ÜPP algse eesmärgi täitnud – siseturu nõudlus oli omatoodetud toiduainetega rahuldatud. Tekkisid põllumajandussaaduste ülejäägid, millest osa eksporditi (selleks oli ette nähtud ekspordikompensatsioon, mis kattis EL-i siseturu ja maailmaturu hinna vahe) ning osa kõrvaldati ringlusest, mis omakorda tõi kaasa suuri eelarvekulutusi. Et selle probleemi-ga toime tulla, võeti 1980. aastatel kasutusele tootmispiirangud (kvoodid).

1980. aastate lõpus ja 1990. aastate alguses hakati senisest enam tegelema põllumajanduse negatiivse keskkonnamõju vähendamise ja rakendati vastavad toetused. Nii hakkas arenema ühise põllumajanduspoliitika II samm.

Lisaks kohustuslikele keskkonnanõuetele piirangutele lisandusid liikmesriikides koostatud põllumajanduskeskkonna programmid. See nägi ette kompenseerida põllumajandusettevõtjale keskkonnasõbralikkusest tulenevad lisakulud või saamata jäänud tulu.

Aina enam hakati orienteeruma turule. 1990. aastate alguse reformidega vähendati turuhinnatoetusi (imporditolle, interventsioonihindu, eksporditoetusi) ja kehtestati otsetoetused. Need asendasid saaduste turustamisel tehtud lisamakseid.

2000. aastal lisandus ÜPP-sse II samm – terviklik maaelu arendamise poliitika. Selleks ajaks olid maailmamajanduses toimunud olulised muutused, mis mõjutasid ka EL-i ühist põllumajanduspoliitikat ning tingisid edasiste reformide vajaduse. Kasvav konkurents, maaelanikkonna vähenemine ja maapiirkondade elujõu langus, tehnoloogilised muudatused,

tootmise kontsentreerumisest tulenevad riskid toiduohutuse ja keskkonnale – kõik need andsid tõuke 2003. aasta reformidele. Siis alandati veelgi turuhinnatoetusi, otsetoetused otsustati siduda lahti tootmiskohustustest ning rakendati süsteemi, kus juhul, kui otsetoetuste saaja rikub mõnda veterinaar-toiduohutuse, keskkonna või loomade heaolu reeglit, vähendatakse toetusi või jäetakse ta nendest hoopis ilma (nn nõuetele vastavuse süsteem, mis sisaldab endas 18 majandamisele esitatavat nõuet).

Samuti tugevdati ÜPP II sammast ehk maaelu arengu meetmeid ning nähti ette, et I samba otsetoetustest tõstetakse igal aastal 5% II sambasse (kohustuslik modulatsioon).

Lähiaastate areng

ÜPP areng aastatel 2007–2013 sõltub paljuski 2003. aastal tehtud otsuste tulemuslikkusest. Eesti riigi huvi on säilitada maa- piirkonnad asustatuna ning hooldatuna. See tähendab liikumist kahes suunas.

Esiteks tuleb tagada põllumajandustootjate efektiivsuse ja konkurentsivõime jätkuv kasv, et kindlustada tootjate toimetulek vähenevate toetuste (või muutuva poliitika) korral. See on ka Eesti maaelu arengukava (MAK) 2007–2013 üks põhi-eesmärke, mille elluviimiseks on ette nähtud senisest suuremad summad investeeringutoetusteks.

Toetuste kasvule lähiaastatel järgneb tõenäoliselt nende vähenemine, mis tähendab, et tulevikus peaksid põllumajandustootjad raha põhitegevuseks saama turult, lähtudes normaalsest nõudluse ja pakkumise vahekorrast. Toetused võiksid aga olla suunatud tehnoloogiliste uuenduste sisseviimisele.

Teiseks. Kuna uute tootmistehnoloogiate ja masinate kasutuselevõtt vabastab tööjõudu toiduainetootmisest, tuleb maaelanikele leida uusi rakendusi – arendada alternatiivseid ettevõtlusvorme, mitmekesistada maaelu.

Üha olulisemaks muutub keskkonna-, maastiku- ja kultuuri-pärandi kaitse – nn põllumajanduse avaliku teenuse osatähtsuse teadvustamine ja tagamine. Ilmselt kompenseeritakse tulevikuski keskkonnasäästliku tootmise kallimad kulud.

Sellises suunas liigub koos Euroopaga ka Eesti põllumajandus.

TULEVIKUTRENDID: PIIMATOOTMISEST BIOETANOOLINI

Tulevikuski jääb Eestis põhiliseks suunaks piimakarjakasvatus, kuid arvesse tuleb võtta maailma arengu üldisi trende – fossiilsete kütuste vähenemine ja nende hinnatõus aitavad kaasa bioenergeetika arengule.

Eesmärk kõrgekvaliteediline piim

EL-i ühise põllumajanduspoliitika üks meetmeid on piima tootmiskvoodid takistamaks piima ületootmist. Liitumisläbirääkimistel lepitati kokku Eestile eraldatud piimakvoot – 624 482 tonni. 2007. aastaks anti meile veel täiendavat piimakvooti 21 885 tonni.

Eestis toodetakse juba praegu kolmandiku võrra rohkem piima, kui me ise tarbime. Ülejääk turustatakse EL-i liikmesriikides või siis mujal. Piimakarjakasvatus annab põllumajandussektori sissetulekutest 1/3, järgnevad teraviljakasvatus 15 ja seakasvatus 12%-ga.

Piimatööstuse põhilised eksportartiklid on piima- ja lõssipulber ning juust.

Viimasel kümnel aastal on saavutatud olulist edu piima kvaliteedi tõstmisel. Kui 1995. aastal kuulus 41% Eestis kokkuostetavast piimast eliit- või kõrgemasse kvaliteediklassi, siis praegu on see protsent 96. 2006. aastal toodeti Eestis 690 000 tonni piima.

Eesti üks omapärasid on 2,5%-lise joogipiima valmistamine (EL-is on levinud 3,5%-line joogipiim). See moodustab toodetavast ja tarbitavast joogipiimast üle 90%. EL-i Põllumajanduse Erikomitee otsusega lubati Eestil sellist piima esialgu valmistada 2009. aasta aprillini. Pärast seda suure tõenäosusega turu reguleerimine kaob ning iga riik saab ise otsustada, missugust piima toota.

Piimandussektori areng jätkub lehmade produktiivsuse edasise kasvu ning kõrgema lisandväärtusega kvaliteetsete ja tervislike toodete väljatöötamise suunas.

Piimatööstuste arengus on suund kõrgema lisandväärtusega toodetele. Suurt tähelepanu osutatakse kaupade sortimendile ja kvaliteedile, tehnoloogia kaasajastamisele ning keskkonda säästvate tootmisele.

Väheneb või, täispiima ja lõssipulbri valmistamine ning suureneb juustu, kohupiima ja jogurti nõudlus ja tootmine.

Piimalehmade arv ja keskmine väljalüps

	Piimalehmad	Keskmine piimatoodang lehma kohta, kg
2000	131 000	4660
2002	115 600	5138
2003	116 800	5176
2004	116 500	5528
2005	112 800	5886
2006	108 900	6225

Toodame ise vajamineva teravilja

Teraviljahindade madalseis maailmaturul, orienteerumine impordile ning piimakarjakasvatuse eelisarendamine põhjustasid aasta-aastalt teraviljatootmise vähenemise. Nüüd on

olukord ilmselt muutumas – seoses bioenergeetika arenguga ning loomasööda senisest suurema vajadusega kasvab nõudlus teraviljatootmise järele.

Eesti suudab praegu oma teraviljaga tagada ca 80% vajadusest, eesmärk on aga kasvatada ja töödelda kogu vajaminev teravili ise.

Enam kui $\frac{4}{5}$ teraviljast kasvatatakse üle 100 ha teraviljapinnaga ettevõtetes ning enam kui $\frac{1}{3}$ teraviljast viljeldakse üle 400 ha suuruse teraviljapinnaga majandites. Suurtes ettevõtetes on saavutatud oluline edasimineku hektarisaakide tõstmisel – saadakse 4000–5000 kg/ha. Eesti keskmine teraviljasaak hektarilt on 2400 kg.

Teravilja saagikus alla 3500 kg hektarilt ei ole hinnatõusule vaatamata majanduslikult tasuv, sest ka ostetavate toodete hinnad ning kulud kasvavad. Seega saab siht olla vaid hektarisaagikuse tõstmine, mis nõuab tänapäevaste agrotehnoloogiliste vahendite ja võtete kasutamist. See aga omakorda eeldab suuri investeeringuid, samuti kaasaegset majanduslikku mõtlemist.

Energiakultuuridel on tulevikku

Lisaks fossiilsete kütuste varude vähenemisele ja nende kallinemisele on bioenergeetika arendamisel ka teisi põhjusi.

Esiteks aitab see vähendada heitmeid (CO₂), teiseks võtta kasutusele seni jõude seisev põllumaa. Kolmandaks – toidutootmise kõrvale tekib põllumajandustootjal kütuse tootmise võimalus, millele peaks turgu alati piisama.

Üldiselt aitab biomassi ja bioenergia laiem kasutuselevõtt tagada sisemajanduse kogutoodangu kasvu ning säilitada olemasolevaid või luua uusi töökohti.

Eesti kasutab juba praegu biomassi suhteliselt palju – selle osakaal energiabilansis on ca 12%. Tegemist on peamiselt puidu ja puidujäätmetega. Puitpelletite tootmismahust on Eesti Roots järel maailmas teisel kohal, põhiosa (93%) sellest eksporditakse.

Eestis on heal tasemel puitkütusest energia tootmiseks kasutatavad tehnoloogiad ja teadus-arendusbaas. Ka ühiskonna valmisolek tehnoloogilisteks ja innovaativseteks arenguteks on meil hea, samuti vastavad meie energiavõrgud kaasaja nõuetele ning katavad suure osa territooriumist.

Sellest aastast on energiakultuuride kasvatajatel võimalik taotleda toetust 700 krooni (45 eurot) hektari kohta. See on sama palju, kui saavad ka EL-i vanad liikmesriigid.

Riigi tegevus biomassi kasvatamise edendamisel seisneb kõigepealt uuringute läbiviimises, teabe- ja infolevi ning turu käivitamises.

Teraviljakultuuride kogutoodang								
	2003		2004		2005		2006	
	Kogus	Saagikus	Kogus	Saagikus	Kogus	Saagikus	Kogus	Saagikus
	tuhat t	kg/ha	tuhat t	kg/ha	tuhat t	kg/ha	tuhat t	kg/ha
Teravili kokku	502	1877	608	2330	760	2694	606	2211
sh rukis	27	2000	18	2228	20	2747	18	2454
Talinisu	53	2200	66	2869	71	3634	65	2796
Suvinisu	98	2050	130	2357	192	2917	150	2257
Oder	234	1778	293	2306	366	2544	295	2141

Põllumajandusministeeriumi eestvedamisel valmis koostöös teiste ministeeriumidega bioenergeetika ja biomassi kasutamise edendamise arengukava aastateks 2007–2013. Esimeses etapis (2007–2008) viiakse läbi mitmed uuringud eesmärgiga analüüsida turgu, ressursse, tehnoloogiaid, turukorralduslikke meetmeid jm biomassi kasutamist mõjutavaid tegureid.

Samuti alustatakse teavitustegevusega, jätkatakse rahvusvahelist koostööd ning viiakse läbi rakendatavate meetmete keskkonnamõjude strateegiline hindamine.

Teises etapis (2009–2013) rakendatakse tehtud analüüside ja uuringute alusel turukorraldusmeetmed – toetused, maksud, standardid, oskusteabe kättesaadavus jmt.

KESKKONNASÄÄSTLIKKUS – MEIE ÜHINE HOOL

Euroopa, sh Eesti põllumajanduspoliitika peab kõrvuti efektiivse ja konkurentsivõimelise põllumajandustootmisega oluliseks maapiirkondade maastikulist ja bioloogilist mitmekesisust.

Eestis on looduskaitseliste piirangutega kaetud 16% maismaast, kusjuures 4% sellest tuli Natura 2000 võrgustiku loomisega. Tänu pikaajalisele põllumajanduslikule tegevusele, eeskätt niitmisele ja karjatamisele, ilmestavad meie maastikku ka mitmed bioloogilise mitmekesisuse ja kultuuripärandi poolest väärtuslikud poollooduslikud alad.

Kui Euroopa Liiduga liitumise eel oli Eestis umbrohtu ja võssa kasvanud ca 140 000 ha maad, siis ühise põllumajanduspoliitikaga sisseviidud otsetoetuste tulemusena need alad kultuuristati.

Miljardid keskkonnasõbralikkusele

Maaelu arengukavas 2004–2006 rakendatud ebasoodsamate piirkondade toetamine jätkub aastatel 2007–2013.

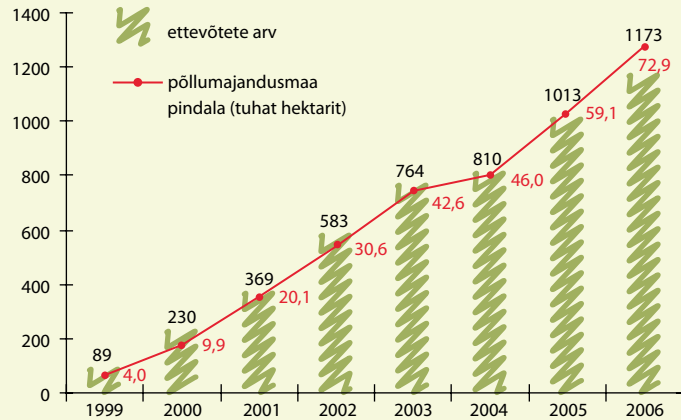
Selle eesmärk on põllumajandusliku maa jätkuva kasutuse kaudu säilitada paikkonda ja edendada säästva põllumajandustootmise põhimõtteid, sh mahetootmist. Jätkub ka keskonnaalaste kitsendustega alade (Natura 2000) toetuse maksimine ning lisandub samade alade poollooduslike koosluste hooldamise toetamine.

Meie kultuuripärandi kaitse, aga ka põllumajandusmaastike esteetilise väärtuse seisukohalt on tähtis kiviaedade taastamine ja rajamine. Seda toetati juba MAK-ist 2004–2006 ning see jätkub ka järgneval seitsmel aastal.

Ehkki Eesti põhjavesi on Euroopas üks puhtamaid, eriti looduslikes hõredalt asustatud ja ekstensiivselt kasutatavates piirkondades, vajab see siiski kaitsmist, eriti nitraaditundlikel aladel. Põhilised reostusallikad on jätkuvalt farmid, mille sõnnikumajandus ei vasta keskkonnanõuetele.

Mahepõllumajanduslik tootmine aastatel 1999–2006

Sõnnikumajanduse ümberkorraldamisega alustati aastatel 2004–2006 ning selleks maksti ka sihtotstarbelist toetust. Nitraaditundlikel aladel tuleb sõnnikuhoiud keskannonõuetega vastavusse viia 2008. aasta lõpuks, mujal Eestis 2010. aasta alguseks.

Bioloogilise mitmekesisuse näide on eesti hobune ja eesti maatõugu veis, mis on osa meie kultuuripärandist ning mille tulevik on ohustatud. Eestis on ka mitmeid meie ainuomaseid geneetilise ja liigilise mitmekesisuse seisukohast väärtuslikke ohustatud sorte, näiteks 'Sangaste' rukis.

Eelmisel perioodil rakendatud ohustatud tõugu loomade pidamise toetusele lisandus 2007. aastast samasugune toetus ohustatud sortidele.

MAK-ist 2007–2013 on põllumajanduskeskkonna ja paikkonna säilitamiseks eraldatud 5,7 miljardit krooni.

Keskkonnasäästlikul tootmisel on otsene mõju inimese elukvaliteedile. See, kuidas hoiame looduskeskkonda, mõjutab toidu kaudu meie tervist. Sordi- ja tõuaretus, taimedele antavad väetised, loomasööt, taimede ja loomade haigused, loomapidamise nõuetest kinnipidamine – kõik see kajastub ka meie toidus ja sealtkaudu meie tervises.

Mahepõllumajanduse esiletõus

Keskkonnateadlikkuse tõus on endaga kaasa toonud mahepõllumajanduse arengu. Eestis hakati mahepõllumajandusega organiseeritult tegelema 1989. aastal, kui loodi Eesti Biodünaamika Ühing, mis koostöös välismaiste ekspertidega töötas välja oma standardid ning hakkas tootjaid kontrollima.

1997. aastal võeti vastu esimene mahepõllumajanduse seadus, praegune seadus kehtib 1. jaanuarist 2007.

Mahepõllumajanduslike ettevõtete arv hakkas kasvama 1999. aastast ning 2006. aasta lõpus oli mahepõllumajanduse registris 1173 mahetootjat, kellel on üle 70 000 ha põllumajandusmaad, sh 80% rohumaad. Teravilja kasvatati 2006. aastal 8520 ha, kartulit 241 ha, tehnilisi kultuure 312 ha ning puu- ja marja-aedade all oli 1145 ha.

Viimastel aastatel on arenenud ka mahepõllumajanduslik loomakasvatus. Kõige enam kasvatatakse veiseid ja lambaid.

Tarbija suhtub mahetoodetesse positiivselt. 2006. aastal läbi viidud uuring "Huvitatus ja võimalused osta Eesti taludeväiketootjate tooteid" näitas, et tarbijad hindavad toitu, kus on vähe või üldse mitte säilitus-, värv- ja lisaaineid. Põhiline probleem on sellist kaupa müüvate kaupluste vähesus.

ELLU JÄÄVAD KONKURENTSIVÕIMELISED

Et tulevikus toetusteta ellu jääda ja areneda, peab põllumajandustootjate konkurentsivõime oluliselt kasvama. See aga nõuab kõrvuti investeeringutega ka uutmoodi majanduslikku mõtlemist.

Eesti põllumajanduse ja maaelu toetamise peamine eesmärk on meie kauba muutmine Euroopa ühisel põllumajandusturul konkurentsivõimeliseks. See omakorda aitab säilitada tööhõivet põllumajanduses.

Konkurentsivõime tõus oli oluline eesmärk ka Eesti riiklikus arengukavas (RAK) 2004–2006 Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks. Sama suund jätkub lähiaastatel – MAK-is 2007–2013 on selleks eraldatud 5,8 miljardit krooni.

Eesmärk on suurendada just kõrgema lisandväärtusega toodangu osakaalu, mis omakorda nõuab suuremat tähelepanu tootmise tehnoloogilisele uuendamisele. Kuna madal lisandväärtus on eelkõige väiketootjate probleem, siis on uues maaelu arengukavas peamine sihtrühm just nemad.

Investeerida tuleb pika tasuvusajaga infrastruktuuri ja ehitistesse – laudad, tehnoloogilised rajatised, maaparandussüsteemid, metsateed jms. Toetatakse sellise põllumajandustehnika ostmist, mis teeniks tootjat tavapärasest kauem – seega oleks parim võimalikust ja arvestaks tuleviku vajadusi.

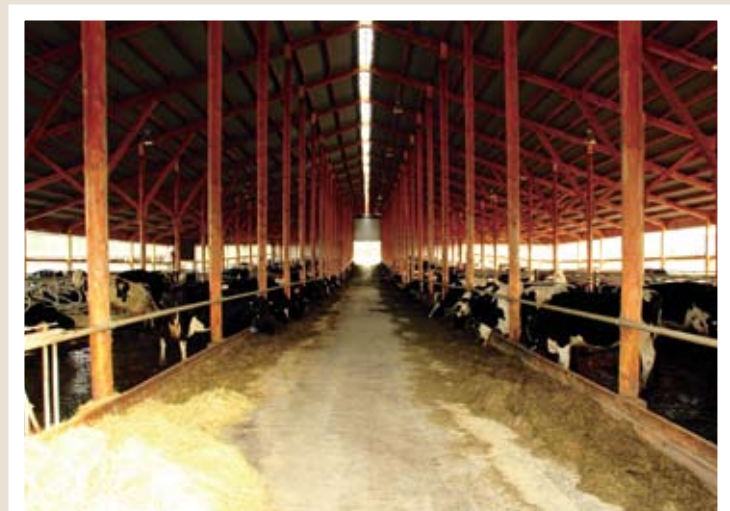
Ehkki põhiosa rahast suunatakse investeeringuteks tehnikasse ja ehitistesse, on oluline põllumehe enda muutumisvalmidus – kas ta tahab ja suudab kohaneda kiiresti areneva majandusruumiga või mitte. See omakorda sõltub suuresti nõuandeteenistuse kvaliteedist ning pädeva informatsiooni levitamisest. Mõlemad aitavad põllumehel leida vastust küsimustele: millises suunas ja kuhu areneda?

Uute tehnoloogiate kasutuselevõtmiseks soodustab MAK 2007–2013 põllu- ja metsamajandussektori koostööd teadusasutustega, teatud summad lähevad ka infolevi ja nõuandeteenistuste töö parandamisse. Nõuandekeskuste vahelise töö kooskõlastamiseks loodi 2007. aastal ka koordineeriv keskus.

Nõuandeteenistuse eesmärk on võtta arvesse sihtgruppide vajadusi. Kuna suurtootjad vajavad enam teavet uute tehnoloogiliste ja tehniliste lahenduste kohta, siis saavad nende nõustajateks olla oma ala tippspetsialistid, teadlased ja õppejõud.

Teise sihtrühma moodustavad väiksemad tootjad, kes vajavad ühelt poolt looma- ja taimekaitsealast nõuannet, teiselt poolt aga üldisi teadmisi majandamisest ning turustamisest. Nende nõustajad peavad olema laiaade teadmiste ja kogemustega.

Kolmandasse gruppi kuuluvad need, kes peaksid otsustama, kas põllumajanduslik tootmine on nende jaoks kasumlik ja tagab normaalse äraelamise või peaksid nad hakkama tegelema millegi muuga.

TOIDUAINETÖÖSTUS – TRADITSIOONIDEGA TÖÖSTUSHARU

Konkurents on toiduainetööstuses tihe, seega omandab aina suurema tähtsuse tootearendus ning see, kuidas suudetakse oma kaupu Eestis ja mujal turustada.

Toiduainetööstus annab Eesti töötleva tööstuse kogutoodangust olulise osa – 17%. Ligi kolmandiku sellest moodustavad piimatooted, järgnevad joogid ja lihatooted.

Aastatel 1998–2002 toimus toiduainetööstuses suurem kontsentreerumine. Praegu on kolme suurema piimatööstuse turuosa $\frac{2}{3}$ ja viis suuremat lihatööstust omavad $\frac{4}{5}$ turuosa.

EL-iga liitumise eel ja vahetult selle järel oli toiduainetööstuses põhiline tähelepanu pööratud ettevõtete vastavusse viimisele Euroopa Liidu toiduohutuse nõuetega ning neid tagavate tehnoloogiliste uuenduste juurutamisele.

Praegu on tegevuse keskmes toote- ja turuarendus. Põllumajandusministeeriumi algatatud arengukavas “Eesti toit” on märkimisväärne arv projekte, mis on suunatud tootearendusele – vanade retseptide taaslustamisele ja uute väljatöötamisele, samuti väiketootjate turundusalaste teadmiste ja oskuste tõstmisele.

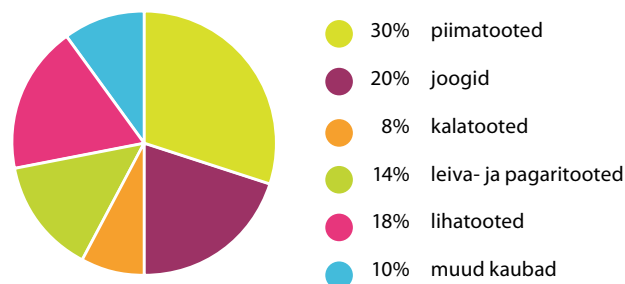
Tootearenduse tulemusena on 1995. aastaga võrreldes kasvanud näiteks eestlaste põhitoitu – leiva – sortiment kauplustes ligi kaheksa korda. Samuti on suurenenud küpsiste, nisujahu ja makaronide sortiment.

Edukas tootearendus on kasvatanud ka leiva- ja pagaritoodete ekspordi. Kui aastatel 2000–2004 viidi välja vaid paar protsenti leiva- ja pagaritööstuse toodangust, siis 2006. aastal juba 17%.

Riikliku meetmena seati 2005. aastal sisse turuarendustoeus. Selle eesmärk on suurendada põllumajandussaaduste või -toodete turustamisvõimalusi, aidata kaasa teadus- ja arendussaaduste juurutamisele nii põllumajandussaaduste tootmises kui nende töötlemises.

Toiduainetööstuse toodangu struktuur

2005. aastal maksti turuarendustoetust 9,8 miljonit ning 2006. aastal 14,4 miljonit krooni. 2007. aastaks on selleks ette nähtud 17 miljonit krooni.

Rohkem kui veerand toiduainetööstuse toodangust eksporditakse. Enim veetakse välja kala ja kalatooteid, mille osatähtsus toiduainete ekspordi mahus on ligi veerand. Järgnevad piimatooted, mille osatähtsus on viiendik. Piimatoodetest on põhilised eksportartiklid juust, piimapulber ja kondenseerimata piimatooted. Kasvab ka vadakutoodete väljavedu.

Viimastel aastatel on suurenenud liha ja lihasaaduste eksport. Kuigi Eesti lihatööstused on peamiselt orienteeritud koduturule, viiakse kvaliteetseid vorsti- ja suitsuliha tooteid ning lihapoolfabrikaate (erinevates marinaadides ja kastmetes lihapalad) välja ka teistesse riikidesse.

Meie põhilised kaubanduspartnerid on EL-i liikmesriikidest Läti, Leedu, Saksamaa, Soome, Holland jt, kolmandatest riikidest aga Venemaa.

Omamaise toidu väärtustamine

2006. aastal läbiviidud uurimuse kohaselt eelistab 75% tarbijatest kodumaiseid toidukaupu. Rohkem pooldavad Eesti tooteid kesk- ja vanemaealised, vähem alla 30-aastased.

Arengukava "Eesti toit" oluline sihtrühm on just lapsed ja noored. Erinevate projektide kaudu selgitatakse neile piima ja piimatoodete, rukkileiva, köögi- ja puuviljade tervislikkust, tutvustatakse laiemalt tervisliku toitumise aluseid.

Eesti tarbijad peavad toiduvalikute tegemisel esmaseks kvaliteeti ning tunnevad toidutootmise ja -ohutusega seotud riske. 2005. aastal tehtud uuringute kohaselt pidas toidu valikul kõige tähtsamaks kvaliteeti 94 ning värskust 92% küsitlenustest. Toidu tervislikkust väärtustas veidi üle $\frac{2}{3}$ vastanutest.

Meie toiduainetööstuse ettevõtted tahavad ja suudavad pakku koda tarbijale omamaist toodangut. 2006. aastal oli näiteks kauplustes pakutavas sortimendis joogipiim 100, kohupiim 94, jogurt 82 ja naturaaljuust 55% kodumaine.

Toit on osa kultuurist, seega on eesti toit osa eesti kultuurist. Selle au sees hoidmine on jätkuvalt eestlaste kohus. Kuid kõikides maades on toit suurim tõmbenumber ka turistidele, seepärast on meie oma söökide pakkumisel kohalikes restoranides, pubides ning maaturismi-ettevõtetes oluline majanduslik efekt. 2006. aastal läbiviidud uuring turistide seas näitas, et 90%-le vastanutest maitses eesti toit.

Koostöös teiste Läänemere-äärsete riikidega on sihikule võetud Läänemere toidutee rajamine, millega loodetakse pakku da konkurentsi tuntud-teatud Vahemere köögile.

TOIT OLGU OHUTU

Tarbija tahab olla kindel, et toit, mida ta ostab kauplusest või restoranist, on ohutu, see aga tähendab toidu valmistajale ja pakkujale seadustest ranget kinnipidamist ning riigi poolt tagatud tõhusat järelevalvesüsteemi.

Toiduohutus on olulisi tegureid inimeste hea tervisliku seisundi tagamiseks. Võrreldes teiste EL-i liikmesriikidega, on Eesti elanike keskmine oodatav eluiga madalam ning suremuse ja haigestumuse näitajad kõrgemad. Nende näitajate halvenemisel võib ohtu sattuda Eesti riigi jätkusuutlik areng.

Tõhus järelevalvesüsteem

2007. a 1. juulist koondus kogu sööda- ja toidukäitlemise ahela järelevalve Veterinaar- ja Toiduameti pädevusse. EL lähtub seisukohast, et toiduohutuse tagamiseks tuleb jälgida selle tootmisahela kõiki osi katkematu tervikuna, alates loomastõõda valmistamisest ja toidu esmatootmisest kuni tarbijale üleandmiseni.

Järelevalve valdkondade koondamine ühe asutuse alla võimaldab säästlikumalt kasutada nii inim- kui ka materiaalseid ressursse. Võimalik on määrata suurema ja väiksema riskiastmega lülid toiduahela eri osades, samuti suudetakse tagada ühtsem lähenemine käitlejatele.

Ühtlustub ka järelevalveametnike tööalane juhendamine, mis parandab järelevalve kvaliteeti, näiteks koolituste, nõupidamiste jm tulemusel ühtne lähenemine õigusaktidest tulenevate nõuete rakendamiseks.

Toiduohutuse tagamisel on oluline osa ka järelevalveasutusi toetavatel institutsioonidel, kelle ülesanne on vajalike

laboratoorsete analüüside läbiviimine. Suurema osa laboriteenuseid pakuvad riiklikud laboratooriumid – Veterinaar- ja Toidulaboratoorium ning Põllumajandusuuringute Keskus. Spetsiifiliste ja väikesemahuliste toidu- ja loomatervisel uurin-gute läbiviimise (nagu dioksiinide seire Läänemere kalas jms) on kaasatud ka teadusasutuste ja eraõiguslikel alustel tegutsevaid laboreid.

Lisaks Veterinaar- ja Toiduametile on toiduohutusega seotud valdkondadega tegelemisse kaasatud ka põllumajandusminis-teriumi haldusalas tegutsev Taimetoodangu Inspektsioon.

Õiguslik raamistik

Ohutu ja kvaliteetse toidu kättesaadavus ning selle alusel teadlike toitumisvalikute tegemine on vaid asja üks pool. Sama oluline on ohutu ja kvaliteetse sööda olemasolu loomade hea tervisliku seisundi ning inimesele ohutu toidu tagamisel.

Nende ülesannete saavutamiseks ja ohutuma keskkonna tagamiseks ongi toiduohutuse ning taimetervise ja loomade tervishoiu tegevusvaldkonnas üks olulisimaid ja mahukaimaid tegevusi tõhusa õigusliku raamistiku tagamine.

Peamine seda valdkonda reguleeriv seadus on toiduseadus, kuid täpsemad toiduahela eri lülide reguleerimise mehhanismid on sätestatud taimekaitseseaduses, loomakaitseaduses, söödaseaduses, loomatauditõrje seaduses, loomade ja loomsete saadustega kauplemise seaduses jm.

Tauidest prii Eesti

Eesti jätkusuutlikku arengut ohustavad ka võimalikud kriisilukorrad, näiteks epideemiad ning loomataudide ja ohtlike taimekahjustajate leviku puhangud, millele reageerimiseks tuleb tagada valmisolek tõhusaks toiduohutuseks (sh toidujärelevalve, loomade tervise ja taimetervise eest vastutavatel institutsioonidel).

Eesti on olnud edukas taimede ja loomade tervise ning toiduohutuse valdkonnas. Alates 1994. aastast, kui diagnoositi üks sigade klassikalise katku juhtum, ei ole Eestis olnud ühtki eriti ohtlikku loomataudi.

Riikliku loomataudiprogrammi raames teostab Veterinaar- ja Toiduamet ka lindude gripi seiret, seda nii mets- kui kodulindude hulgas. Seni ei ole lindude grippi Eestis diagnoositud.

Vastavalt iga-aastastele loomade haigustõrje programmidele teostatakse seiret Eesti loomakarjades ligi 40-le kodu- ja põllumajandusloomi ohustavale haigusele. Nende hulgas on marutaud, BSE ehk hullulehmatõbi, veiste leukoos, brutselloos, tuberkuloos ning teisedki taudid, millest paljud võivad kanduda loomadelt inimestele kas vahetu kontakti kaudu või nendelt saadud toidu tarbimisel.

Eesti on mitmes vallas saavutanud olulist edu. Näiteks kui 2003. aastal diagnoositi meil 800 marutaudijuhtumit, siis pärast metsloomade vaktsineerimise alustamist 2005. aastal oli see arv ainult 114 ning 2007. aasta esimese kolme kuuga ei ole registreeritud ühtki marutaudijuhtumit.

Loomade heaolu nõuete täitmise järelevalve käigus kontrollitakse loomade üldisi pidamistingimusi farmides, nende tapamist ja tapmist tapamajades ning nende avaliku näitamise ja transportimise nõuete järgimist.

Hästi korraldatud järelevalvesüsteem ja seda toetav laboratooriumide võrgustik annab tarbijale kindluse, et tarbitav toit on ohutu ja kvaliteetne.

ERAMETSAD VAJAVAD HOIDMIST

Eestis on 60 000 erametsaomanikku, kelle käes on veidi alla poole Eesti metsadest. Need metsad vajavad hooldamist ja nende omanikud õpetamist.

Eesti on muude Euroopa Liidu liikmesriikidega võrreldes üks kõige metsasemaid maid. Metsad moodustavad meie territooriumist 49%, kusjuures ligi 40% kogu riigi metsamaast on eraomandis.

Ligi 70 000 erametsaomaniku omandis olev keskmine metsamaa pind on 12 ha, 80% on väiksemad kui 5 ha ning 40% kuni 2 ha suurused metsamaa tükid. Käesoleval ajal on kõige enam erametsamaid Viljandi-, Pärnu- ja Saaremaal ning kõige vähem Hiiumaal.

Kui riigimetsi inventeeritakse iga 10 aasta tagant, siis erametsamaade puhul on seda tehtud vaid nende kandmisel maakatastrisse ja vastavalt riigi rahalistele võimalustele. Inventeerimine on vajalik selleks, et riigil oleks ülevaade riigi metsavarudest, teiseks aga selleks, et erametsaomanikud saaksid oma metsas toimetada – näiteks teostada raiet.

2006. aastast on erametsaomanikel võimalik taotleda toetust nii siseriiklikest kui Euroopa Liidu vahenditest (MAK 2004–2006, RAK-i meede 3.7). Toetused on ette nähtud metsakultuuri rajamiseks, hooldamiseks ja täiendamiseks, looduskahjude ja tulekahju poolt kahjustatud metsa taastamiseks, noorendiku hooldamiseks, metsahooldustehnika ja taimekaitsevahendite soetamiseks, metsaühistute asutamiseks ning arendusprojektide elluviimiseks. Tähtis on ka erametsaomanike nõustamine ja koolitamine.

Erametsaomanike toetamine jätkub maaelu arengukava 2007–2013 järgi parandamaks nii metsade majanduslikku väärtust ja metsamajanduse infrastruktuuri kui ka rajamaks kaitsemetsi, samuti makstakse toetusi NATURA 2000 aladel olevale metsamaale.

SEE MITMEKESINE MAAELU

Maainimesed ei tegele enam ammu ainuüksi põllumajandusega, vaid peavad ka käsitöö- või meelelahutustalusid, arendavad maaturismi või kasvatavad müügiks seeni.

Kogu Euroopas on aasta-aastalt vähenenud põllumajandusega tegelevate inimeste arv ja osakaal rahvastikus. Sama tendents on ka Eestis.

Et säilitada maaelanikkond, on Euroopa Liidu ühises põllumajanduspoliitikas viimastel aastakümnetel oluliselt kasvanud alternatiivtegevuste osatähtsus. Need pakuvad põllumeestele uusi võimalusi enda ja oma pere toitmiseks või siis lisateenistust põllumajandusliku tootmise kõrval.

Kolmandik põllumajandustootjad

Maapiirkonnas tegutsevast 18 000 ettevõtjast kolmandik on hõivatud põllumajandusliku tootmisega. Ülejäänud tegelevad hulgi- ja jaekaubanduse, mootorsõidukite ja kodumasinate remondi, töötleva tööstuse, kinnisvara, veonduse ja laonduse, kalapüügi, ka ehituse, hotellinduse ja muuga.

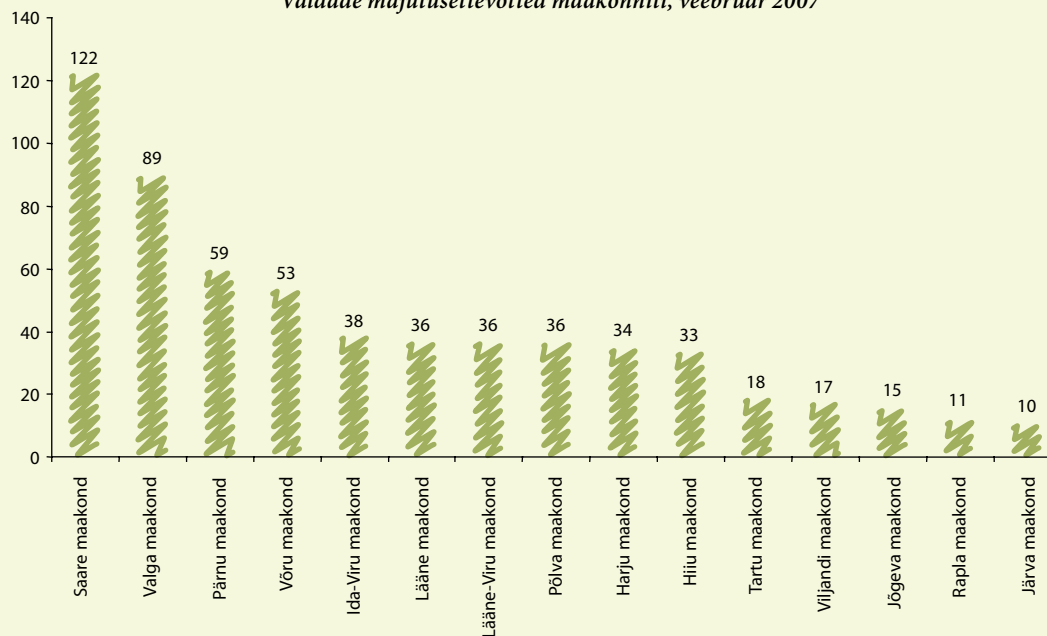
Arvestades asjaolu, et väiketootjatel on raskem põllumajandusturul läbi lüüa, saab nende konkurentsivõimet tõsta just läbi mitmekesistamise ja/või tootmise laiendamise kas siis põllumajanduslikul või mittepõllumajanduslikul suunal.

Esimesel juhul toetatakse oma toodangu töötlemist, mis suurendab lisandväärtust. Teisel juhul aga hakkab tootja tegelema millegi hoopis muuga, näiteks mahepõllumajanduse või maaturismiga.

Maaelu mitmekesistamisega on sihipäraselt tegeletud 2004. aastast, Euroopa Liiduga liitumisest alates. RAK-is 2004–2006 oli maapiirkondade majandustegevuse mitmekesistamise meetmes ette nähtud täiendavate elatusvõimaluste loomine nii põllumajanduse raames (aiandus, mesindus, mahepõllumajandus) kui ka selle kõrval (käsitöö, maaturism, toitlustamine maapiirkondades jne).

Valdade majutusettevõtted maakonniti, veebruar 2007

Riiklikust arengukavast taotleti ja sealt ka eraldati raha kartulihoidlate rekonstrueerimiseks, majutusettevõtete juurdehituseks, kuivatite ostmiseks, puiduhakkurite muretsemiseks ning mitmeks muuks otstarbeks.

Maaelu mitmekesistamine on olulisel kohal ka maaelu arengukavas 2007–2013, selleks on eraldatud kolm miljardit krooni.

Eestis tasub puhata!

Eesti kaunis loodus kutsub aasta-aastalt aina enam nii kohalike inimesi kui ka välisuriste veetma puhkust turismitaludes ning teistes maapiirkondades majutust pakuvates kohtades.

Maaturistidest on veidi üle $\frac{1}{3}$ välismaalased – enamasti Soomest, Rootsist, Venemaalt, Suurbritanniast, Saksamaalt – ja pisut alla $\frac{2}{3}$ eestlased. Puhkaja saab valida kodumajutuse, puhkemaja, külalistemaja ning puhkeküla või -laagri vahel, mis põhiosas paiknevad saartel ja Lõuna-Eestis. Viimastel aastatel on uusi puhkamisvõimalusi loodud ka teistes piir-

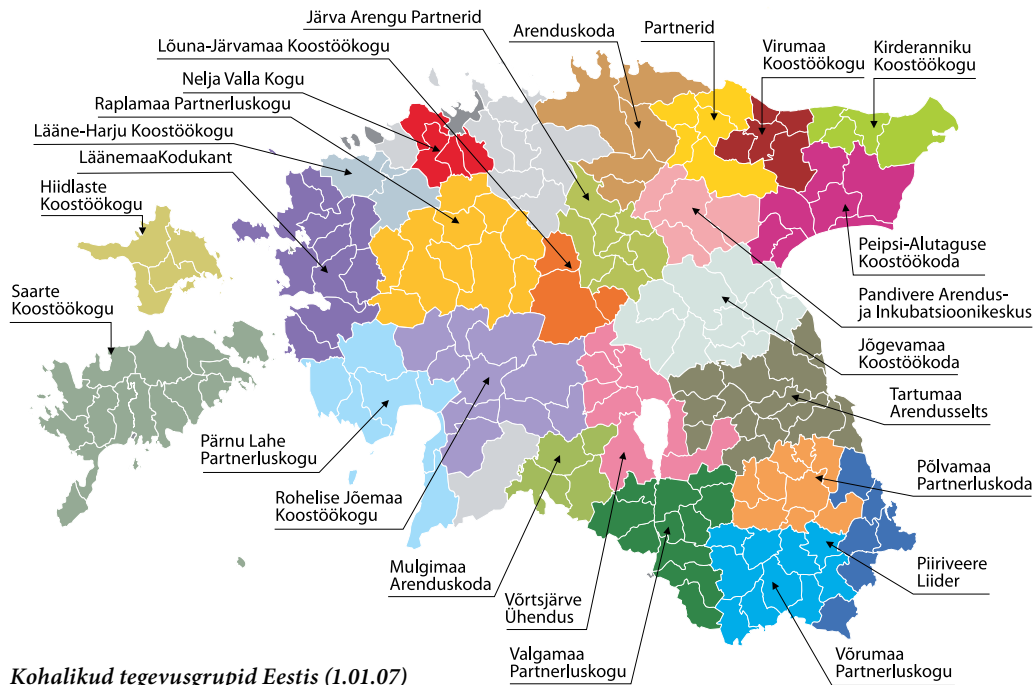
kondades. Eesti maaturismi ettevõtted pakuvad külastajatele mitmekülgset tegevust: jalutuskäike huvitavatel matkateedel; hoburetki; rabas käike; seente ja marjade korjamist ning nendest hoidiste valmistamist; ATV- ja jetisafareid; kajaki-, kanuu- ja meresüstamatku; jalgrattamatku; köiel laskumist; purilennukiga lendamist; suusatamist; ellujäämiskursusi; omal käel ehk “metsikult” metsas viibimist jne.

Võimalik on veel laste- ja perepuhkus. Paikades, kus seda teenust pakutakse, on olemas peretoad, pakutakse spetsiaalseid lastetoite. Põngerjatele on ehitatud õues mängimiseks liivakastid, kiiged ja mänguväljakud, vihmase ilmaga saab olla mängutoas.

Seega on võimalusi nii ekstreemspordi harrastajatele kui ka vaikselt puhata tahtjatele.

Suurem osa maaturismi ettevõtteid pakub traditsioonilist eesti toitu. Uuringud näitavad, et puhkajad hindavad eesti toidu odavust, maitseküllust ja värskust, aga ka lihtsust.

ROHKEM OMAALGATUST, PAREM ELU

Maapiirkonna areng sõltub lisaks majandustegevusele ka kohaliku kogukonna tugevusest ja omavahelisest koostööst.

Kaugelt pealinnast on raske ette näha, milline peaks olema elu külas või alevis, seda teavad vaid kohalikud inimesed.

2006. aastal läbiviidud uuring näitas, et kõige olulisemaks tegevussuunaks peetakse elukeskkonna parandamist, edasi tuleb piirkonna konkurentsivõime tõstmine tootmises ja teeninduses ning seejärel loodus- ja kultuuriressursside parem kasutamine ja kohalike toodete väärtustamine.

Küsitlute arvates tuleb põhitähelepanu pöörata noortele, eelkõige luua nende jaoks töökohti.

Kõikide probleemide lahendamine eeldab aga senisest paremat koostööd avaliku, era- ja kolmanda sektori vahel, et välja töötada piirkonna strateegia ning see ellu viia. Paremini on

koostöö osas meelestatud avalik ja kolmas sektor, ehkki töökohtade loomisel on oluline erasektori aktiivne kaasamine.

Eestis on LEADER-lähenemist rakendatud RAK-i meetme 3.6 ("Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER-tüüpi meede") kaudu. Toetuse andmise üldine eesmärk oli toetada kohalikku initsiatiivi, soodustada koostööd erinevate osapoolte – näiteks kohaliku võimu ja mittetulundusühingute – vahel selleks, et määrata kindlaks konkreetse piirkonna vajadused ja võimalused. Samuti oli eesmärk saada kogemusi ja teadmisi Euroopa Liidu LEADER-tüüpi tegevuste rakendamiseks.

See suund jätkub uues maaelu arengukavas – kohalike algatusgruppide tegevust toetatakse 7 aasta jooksul 1,4 miljardi krooniga. Raha läheb kohaliku loodus- ja kultuuripärandi säästlikuks kasutamiseks, kogukonna ühistevõime arendamiseks, kohaliku omapära ja traditsioonide väärtustamiseks, kohaliku kogukonda tugevdavate uute ideede elluviimiseks.

KALANDUS OLI, ON JA JÄÄB

Kalanduse seisukohalt on Eesti huvitav riik, sest siin on esindatud erinevad suunad: kaug- ja rannapüük, sisevete kalandus ja kalakasvatus.

Eestis on kala alati püütud, meie toidulaual on kalal olnud tähtis koht. Pärast Eesti ühinemist Euroopa Liiduga reguleerib meiegi kalandust ühine kalanduspoliitika, mis hõlmab nelja omavahel tihedalt seotud valdkonda: kalavarude kasutamine ja kaitse, struktuuri- ja turukorralduspoliitika ning kalandusalane välispoliitika. Viimasesse kuuluvad ka kalandusalased kokkulepped EL-i mittekuuluvate riikidega ja läbirääkimised rahvusvahelistes organisatsioonides.

Suurema osa kalast püüavad Eesti kalurid Läänemerest (põhiliselt Pärnu lahest, Väinamerest ja Soome lahest), samas on meil märkimisväärse suurusega kaugpüügilaevastik (traditsiooniline püügikoht Atlandi ookean) ning esindatud on veel sisevete kalandus (põhiliselt Peipsi järvel, aga ka Lämmi- ja Pihkva järvel ning Võrtsjärvel).

Arvestades meie looduslike tingimusi, eelkõige puhast põhjavett, on meil arenenud kalakasvatus. Viimasel on väga tähtis osa kalanduse arengus, sest see aitab kompenseerida vähenevaid kalavarusid.

Kalapüük Läänemerest aastatel 2000–2006 (t)

	2000	2003	2004	2005	2006
Kala kokku	85 176	59 378	64 902	79 761	73 039
Kilu	41 394	29 366	34 113	55 285	46 689
Räim	41 735	27 359	27 380	22 098	23 192
Ahven	280	824	666	689	1117
Tursk	514	560	1279	589	702
Lest	420	442	384	403	352

Kalandussektori mitmekesisus peab säilima ka edaspidi. Selline eesmärk on kirjas Eesti kalanduse strateegias ning vastavas rakenduskavas. Samuti saavad kalurid taotleda toetusi senisest suuremas mahus – aastateks 2007–2013 on neile ette nähtud 1,65 miljardit krooni, mis teeb keskmiseks aastaseks toetussummaks ligikaudu 200 miljonit krooni. Võtmeküsimus on selle raha võimalikult efektiivne suunamine, et sektorile maksimaalselt kasu tõuseks.

Strateegia konkreetsemad eesmärgid on:

- kalurite sissetulekute tõstmine (keskne eesmärk);
- püügivõimaluste ja -võimsuste tasakaalu viimine;
- võimalikult suur kala väärindamine Eestis, et kalur saaks võimalikult suurt tulu püütu eest;
- kalakasvatuse kui kasutamata potentsiaali arendamine.

Jätkeb traallaevade utiliseerimine, sest püügivõimsus on suurem kui olemasolevad kalavarud. Samuti on sihiks võetud keskkonnasõbralike ja selektiivsete püügivahendite kasutamine, et pisikala mitte välja püüda.

Rannapiirkondade arengus kasvab konkreetsete kogukondade osatähtsus, st see, kuidas ranna-, aga ka sisevete kalurid suudavad ühiselt korraldada kogu ketti – püügist kuni turustamiseni.

Ehkki kalurid ei loobu oma tööst kergelt, on neist osa juba praegu leidnud tegevust kalandusest väljaspool. Ilmselt lähiaastatel see protsess jätkub. Perspektiivikas tegevus on kalaturism, eriti maaturismi üldise arengu taustal.

2013. aastal loodame näha selliseid elujõulisi kalanduspiirkondi, kus ei oldaks nii palju sõltuvad kalatööstustest või esmakokkuostjatest, vaid kus suudetak ka ise tugevad olla.

Kala ja kalatoodete eksport aastal 2006

Kalatooted	Eksport	(t)
Eluskala	Holland	28
Jahutatud värske kala	Rootsi Venemaa	1034 760
Külmutatud kala	Venemaa Ukraina	32 319 17 936
Kalafilee	Leedu Šveits	1000 709
Kuivatatud, soolatud, suitsutatud kala	Venemaa Rumeenia	1069 862
Vähilaadsed	Ukraina Venemaa	4410 2032
Molluskid		
Kalakonservid	Ukraina Kasahstan Venemaa	19 918 8403 5976
Konservid vähilaadsetest	Rootsi	167

TEADUSES TAGAB EDU KOOSTÖÖ

Tänapäeva teadus – see on tugevad teaduskeskused, mis spetsialiseeruvad kindlatele valdkondadele.

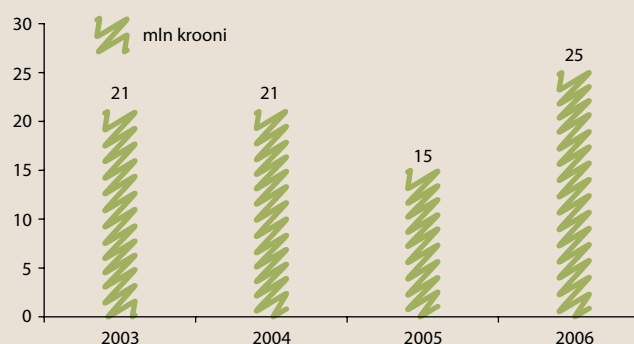
Põllumajandusteadustega tegeletakse Eesti Maaülikoolis, Jõgeva Sordiaretuse Instituudis, Eesti Maaviljeluse Instituudis ja Põllumajandusuuringute Keskuses.

Eesti Maaülikool on meie ainus kõrgkool, mis valmistab ette põllumajandusliku kõrgharidusega spetsialiste. Kuna kaas-aegse kõrghariduse andmise eeldus on tiptasemel teadustöö, on meie põllumajandusteaduste arengu jaoks väga tähtis tugevdada maaülikooli teaduslikku baasi.

Ülejäänud kolm teadusasutust kuuluvad põllumajandusministeeriumi haldusalasse. Et tänapäeval on erinevaid uurimisuundi palju, on killustamise vältimiseks vajalik teatud spetsialiseerumine.

Eesti põllumajandusteaduste arengukava aastateks 2007–2013 näeb põllumajandusministeeriumi haldusalas tegutsevates

Rakendusuuringute rahastamine 2003–2006

teadusasutustes ette järgmiste uurimisvaldkondade säilimise ja arendamise: sordiaretus; keskkonnasõbralike ja efektiivsete taimekasvatustehnoloogiate väljatöötamine; maamajandus ja selle jätkusuutlik areng; põllumajanduskeskkonna kaitse ja seirealased uuringud, toiduohutus ja looduslik mitmekesistamine.

Tõstmaks põllumajanduse konkurentsivõimet on esmatähtis integreerida Eesti põllumajandusteadus rahvusvahelisse teadussüsteemi ning rakendada teadustulemusi kiiresti praktikasse.

EESMÄRK ON TIPPTASEMEL PÖLLUMAJANDUSTEADUS

Põllumajandushariduse areng järgib põllumajanduse ja maaelu üldisi suundumusi – väheneb põllumajandushariduse ja kasvab teiste maaerialade osatähtsus.

Eestis on ühtekokku 9 maamajandusega seotud kutseharidust andvat õppeasutust. Neist kolmes koolitatakse laialdas-te teadmistega põllumajandustöötajaid: Olustvere Teenin-dus- ja Maamajanduskoolis on võimalik spetsialiseeruda tai-mekasvatusele, Türi Tehnika- ja Maamajanduskoolis looma-kasvatusele ning Räpina Aianduskoolis aiandusele.

Kõikide koolide õpetajad viivad läbi täiendkoolitusi ning tegutsevad nõustajatena. Seega toimub põllumajandushari-duses multifunktsionaalsete keskuste teke ja areng.

Olustvere koolist kujuneb välja toiduainetööstuse kompe-tentsikeskus, kus tootjad, eelkõige väiketootjad, saavad nõu nii põllumajandussaaduste kasvatamise, toiduainete ja toitu-de valmistamise kui ka turustamise alalt.

Lua Metsanduskool on spetsialiseerunud keskastme met-sandusspetsialistide ettevalmistamisele, metsamajandust õpetatakse ka Pärnumaa Kutsehariduskeskuses. Kuressaa-re Ametikooli õppekavas on talumajandus ja maaettevõtlus, Põltsamaa Ametikoolis lisandub talumajandusele põlluma-jandus, Suuremõisa Tehnikumis õpetatakse haljastust ja kalur-laevajuhte ning Vana-Antsla Kutsekeskkooli õppekavas on talu- ja kodumajandus ning põllumajandus.

Kõik koolid viivad läbi täiskasvanute täiendkoolitust, neist mitmes on loodud vastav osakond.

Koolide arengus on eriti tähtis materiaalse baasi tugevda-mine, mis paneb aluse õpilaste heale praktilisele väljaõppe-le. Põllumajandusministeerium toetab praktika korraldamist, valmistatakse ette praktikabaaside hindamist ja juhendajate koolitust. Maaelu Edendamise Sihtasutus maksab põlluma-janduserialadel õppijatele stipendiumi.

PÕLLUMAJANDUSMUUSEUM KUI KULTUURIKANDJA

Muuseumid ei ole enam ammu ainult vanavara kogumise kohad, vaid ajaloo aktiivsed seletajad ning seltsi keskused, eriti maal.

Põllumajandusministeeriumi haldusalas tegutseb kolm muuseumi: Eesti Põllumajandusmuuseum Ülenurmes Tartumaal, C. R. Jakobsoni Talumuuseum Kurgjal Pärnumaal ning Eesti Piimandusmuuseum Imaveres Järvamaal.

Põllumajandusmuuseumide ülesanne on aidata teada-tunda ja meeles pidada meie rahva juuri ning hoida kõrgel põllumajanduse ja maaelu mainet. Suurt rõhku pannakse talletatu avalikkuse ette toomisele, maakultuuri ja -elulaadi tutvustamisele ning maerialade propageerimisele.

Muuseumid haaravad oma tegevusse kõiki sihtgrupe, kuid eriti oluline on töö noortega – lisaks väljapaneku tutvustamisele omavad tähtsust erinevad õpitoad, kus lapsed ja noored saavad oma käega proovida erinevaid maatöid. Eesti Põllumajandusmuuseumis on olemas näiteks rukki ja rukki-leiva programm. Arengukava “Eesti toit” raames teevad põllumajandusministeerium ja põllumajandus-kaubanduskoda piimasaaduste propageerimiseks koostööd piimandusmuuseumiga. Huvitavad on erinevaid talutöid tutvustavad üritused C. R. Jakobsoni Talumuuseumis.

PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUMI NING TEMA VALITSEMIS- JA HALDUSALA ASUTUSTE KONTAKTID

Põllumajandusministeerium

Lai 39/41, 15056 Tallinn
Telefon 625 6101
Faks 625 6200
e-post pm@agri.ee
www.agri.ee

Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet

Narva mnt 3, 51009 Tartu
Telefon 737 1217
Faks 737 1201
e-post pria@pria.ee
www.pria.ee

Veterinaar- ja Toiduamet

Väike-Paala 3, 11415 Tallinn
Telefon 605 1710
Faks 621 1441
e-post vet@vet.agri.ee
www.vet.agri.ee

Taimetoodangu Inspeksioon

Teaduse 2, Saku
75501 Harjumaa
Telefon 671 2602
Faks 671 2604
e-post plant@plant.agri.ee
www.plant.agri.ee

Jõudluskontrolli Keskus

Kreutzwaldi 48, 50094 Tartu
Telefon 738 7700
Faks 738 7702
e-post keskus@jkkkeskus.ee
www.jkkkeskus.ee

Põllumajandusuuringute Keskus

Teaduse 4/6, 75501 Saku
Telefon 672 9137
Faks 672 9149
e-post info@pmk.agri.ee
www.pmk.agri.ee

Veterinaar- ja Toidulaboratoorium

Kreutzwaldi 30, 51006 Tartu
Telefon 738 6100
Faks 738 6102
e-post info@vetlab.ee
www.vetlab.ee

Eesti Maaviljeluse Instituut

Teaduse 13, 75501 Saku
Telefon 671 1542
e-post Info@eria.ee
www.eria.ee

Jõgeva Sordiaretuse Instituut

Aamisepa 1, Jõgeva alevik
48309 Jõgevamaa
Telefon 776 6901, 5332 4719
Faks 776 6902
e-post jorgeva@jpbi.ee
www.sordiaretus.ee

Maamajanduse Infokeskus

Jäneda, Tapa vald, 73602 Lääne-Virumaa
Telefon 384 9700
Faks 384 9701
e-post info@maainfo.ee
www.maainfo.ee

Eesti Põllumajandusmuuseum

Pargi 4, Ülenurme
61701, Tõrvandi sjk, Tartumaa
Telefon 738 3810
Faks 738 3811
e-post epm@epm.ee
www.epm.ee

Eesti Piimandusmuuseum

Hans Rebase tee 1, Imavere vald
72401 Pärnumaa
Telefon/faks 389 7533
e-post info@piimandusmuuseum.ee
www.piimandusmuuseum.ee

Carl Robert Jakobsoni Talumuuseum

Kurgja, Vändra vald, 87612
Pärnumaa
Telefon 445 8171, 5045054
Faks 445 8571
www.kurgja.ee

PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUMI STRUKTUUR

